

„Obyčejné“ Američany v těchto revolučních dobách shakeři z mnoha důvodů znepokojovali a ti byli vystaveni perzekuci. Shakeři byli především pacifisté. Odmítali se účastnit revoluční války na jakékoli straně, což znamenalo, že byli americkými vlastenci pokládáni za „agenty Britů“. S pacifismem byla úzce spojena jejich zanícená oddanost celibátu, protože měli za to, že chtít a krutost jdou spolu ruku v ruce a že pohlavní život vede k hrabivosti a připoutanosti k světským statkům, které je nutno chránit a získávat silou. „Manželství,“ prohlašovali, „není křesťanská instituce, protože v něm nelze udržovat společné vlastnictví... Války jsou důsledkem chtivosti po půdě a po ženách. *Ti, kdo se ožení, budou bojovat.*“

Shakeři byli plně odhodláni nic z toho nedělat a žít v mírumilovných, mnišských komunách, v nichž byla obě pohlaví pevně oddělena. V každém „rodinném domě“ měli muži společné bydlení na jedné straně a ženy na druhé, a aby se dostali do svých oddělených ubytoven, používali zvláštní schodiště. Skutečný význam měla pro jejich celibát v konečném důsledku víra, že budou zcela obnoveni a že po vzkříšení budou žít v Kristu a s Kristem. „My skutečně povstaneme s Kristem a půjdeme s Ním ke vzkříšení [tj. veškerého těla],“ řekl jeden z prvních starších. Ale tohoto znovuzrození k andělskému životu lze dosáhnout jen osvojením dokonalé pohlavní čistoty, bez níž se člověk nemůže stát opravdovým křesťanem. Můžeme v tom zaslechnout ozvěny katarství a montanismu, které tak jako náboženství shakerů kladly velký důraz na pohlavní čistotu a prorockou inspiraci a útočily na institucionální náboženství. Shakeři se stejně jako albigenští domnívali, že konvenční organizované „církve“ byly v důsledku neustálých ústupků dohnány ke spoluvíně na světské chtivosti, žádostivosti po penězích a touze po moci.

Shakeři měli pocit, že to hojně dokládají sociální nespravedlivosti a nerovnosti, které většina křesťanů nejen toleruje, ale aktivně k nim přispívá. Docházeli proto k závěru, že Království Boží nemůže být na světě ustaveno, protože ti, kdo se prohlašují za následovníky Krista, zcela jasně odmítají Ho napodobit. Jistý shaker z harvardské komunity v roce 1853 napsal:

„[Ježíš] nebyl spekulant s akciemi, obchodník ani pozemkový vlastník. Neodlišoval se kočárem, v němž jezdil, ani palácem, v němž přebýval, ani oblečením, které nosil, početností svého služebnictva, zlatými ornamenty, ani vybranou literaturou...“

Ježíš byl prostý tesař, apoštolové byli pracující muži, Matka Ann a první shakeři byli všichni prostí lidé z pracující třídy. Komunity shakerů žily

jednoduchým a disciplinovaným životem odříkání a práce a byla to jejich tvrdá práce, která jim nakonec zjedнала respekt sousedů. Přesto však zároveň k hříšnému světu přistupovali chytře a prakticky a na trh posílali své nejpodnikavější zástupce, aby tam nakupovali a prodávali, takže dokonce i Emerson se sarkasticky zmínil o jejich schopnosti tvrdě vyjednávat.

Nemůžeme shakery správně posuzovat podle toho, co se o nich zejména zpočátku říkalo. Jejich nepřátelé je obviňovali ze všeho možného od nudismu a prostopášnosti až po to, že jsou „zásadními nepřáteli Ameriky“. Proslavili se tancem, jímž se vyznačovaly jejich bohoslužby, a tento tanec byl zdrojem velkého pobouření jiných protestantů, kteří měli pocit, že takové „tělesné protřepávání“ je příznačně „katolické“. I když shakeri sami věřili, že římská církev je spolu s ostatními zavedenými institucionálními formami křesťanství Velkou děvkou Babylonskou, pokládali se za „papežence“, protože nutnou podmínkou připuštění člověka do Společnosti bylo veřejné obecné vyznání ze svých minulých hříchů a poté, co se stal jejím členem, musel naprosto upřímně poslouchat duchovní – což byla „římská“ praxe.

Jejich psané dokumenty, jejich prosté písně a zvláště jejich „soustředěná práce“ ve skutečnosti ukazují tyto věřící jako upřímné, čestné a skromné lidi, kteří si hleděli svého, vyznávali svou víru v Kristův druhý příchod a žili už v jiném světě, v němž se cítili být blízko andělům a Pánu andělů, spolu s Matkou Ann, jež je brzy uvede do Nového stvoření, do konečného Království.

Nejvýmluvnějším svědectvím o duchu shakerů jsou plody jejich práce. Každý, kdo ví něco o nábytku, si uvědomuje, že pouhá stolička, věšák na kabáty nebo jednoduchá krabice vyrobená shakery bude pravděpodobně stát slušnou sumu: nikoli proto, že by pro tyto věci byl vytvořen umělý trh, ale kvůli jejich svrchované dokonalosti, jejich mimořádné přirozené kráse a jednoduchosti. Výrobky shakerů jsou jedinečně krásné díky opravdové duchovní čistotě – vlastnosti, pro niž neexistuje žádné adekvátní vysvětlení, ale která může být částečně vysvětlena učením samotných shakerů a jejich monastickým pojetím manuální práce jako bytostné součásti křesťanského života.

Shakeri stejně jako nejstarší monastické dokumenty hovoří o „Božím díle“, které byli povoláni udělat: práci na budování Boží „tisícileté církve“. (V předbenediktinských dokumentech nebyl *opus Dei* jen liturgií, ale celým životem monastické konverze a transformace v Kristu.) „Bůh,“ řekl jeden ze shakerských starších, „je velký Umělec a Mistr Stavitel; evangelium je prostředkem; ti, kdo mu slouží, jsou jeho dělníci a nástroje pod jeho vedením. Musíme pracovat ve spojení s nimi, abychom z budovy

a z jejího okolí odklidili všechny odpadky, a snažit se uvést všechno vně i uvnitř stále více do pořádku.“

Toto alegorické znázornění shakerské duchovnosti jako „práce“ samozřejmě není jen abstraktní fantazií. Shakeři pracovali velmi pečlivě, měli vášeň pro pořádek, čistotu, jednoduchost, praktičnost a účelnost prostředků. V jejich „Mileniálních zákonech“ je stanoveno, že „věřící v žádném případě nesmí vyrábět k prodeji žádné zboží, které je zbytečně ozdobné a jež by mohlo uspokojovat pýchu a marnivost člověka“, a že „věřící nesmí stavět budovy s římsami a zdobnými tvary, jež slouží jen jako projev luxusu“. V komunách byly zakázány jako „zbytečné“ nejen zrcadla, stříbrné lžice, zlaté a stříbrné hodinky a stříbrné tužky, ale také „stříbrná zubní párátka, trojhrbité nože, zbytečné bičičky, pestré hedvábné šátky, světácké kostkované šátky, jakékoli zbytečné šle a podvazky a hodiny malované květinovými ornamenty“. Když jeden starší mluví o frivolní a „okázalé“ zálibě v ornamentu, říká: „Boží člověk nemá právo plýtvat penězi na něco, co byste pokládali ve svém domě nebo v běžném životě za krásu, když existují lidé žijící v bídě.“ Tato slova jsou nevědomou ozvěnou slavné pasáže z *Apologie* sv. Bernarda, v níž se zastává cisterciácké prostoty proti okázalosti kláštera v Cluny. Shakeři, tak jako první cisterciáci, *kráse* své práce nevěnovali jedinou myšlenku a snažili se jen stavět poctivé budovy a dělat poctivý a solidní nábytek. Přitom tvořili stavby a nábytek mimořádné a nezapomenutelné krásy. Pravda, tato krása nebyla všem vždy zřejmá. Dickens si myslel, že nábytek shakerů vypadá „hrozně“; a duchovní půvab shakerské prostoty není viditelný očím, které se pasivně podřizují perverzím forem diktovaných komercí (příkladem mohou být absurdity amerického automobilového designu v padesátých letech).

Mysl shakerů se upínala nejen k dobré práci, *bonum operis*, nebo k předností pracovníka, *bonum operandis*, ale i k něčemu, co obě tyto věci zahrnuje a přesahuje: ke určitě celosti a řádu a k jejich uctívání, které naplňovalo celý den a celý život pracující komunity. „Dej své ruce práci a své srdce Bohu,“ říkala Matka Ann, a „udržuj svůj pokoj v čistotě, protože dobří duchové nebudou žít tam, kde je špína. Na nebesích není špína.“ Shakeři pracovali dobře, protože jejich práce byla formou bohoslužby, kterou nabízeli Bohu před tváří jeho andělů – řečeno biblickou frází, jež udává tón životu mnichů podle benediktinské řehole. První shakeři vlastně věřili, že návrhy jejich nábytku a jiné vzorce jim byly dány anděly a že se v nich projevují nebeské formy, jež nepatří ke světu padlých lidí. Ve skutečnosti, jak dokládá E. D. Andrews, byly shakerské návrhy odvozeny z raných amerických

koloniálních vzorců, které byly pročištěny a zdokonaleny „zbožnou péčí“ shakerů a jejich nadšením pro „původní přímost“.

V tomto dokonalém spojení časných a věčných hodnot, ducha a hmoty, žili shakeri vlastně podle jakési inspirované eschatologie, v níž se ambice, osobní zisk, a dokonce ani rychlé materiální výsledky nepokládaly za důležité. Samozřejmě, cokoli bylo vyrobeno, bylo vyrobeno pro užitek, a v důsledku toho měla kvalita práce svrchovaný význam. To, co mělo mít užitek, bylo vyrobeno pro „církve“, aby se plody práce sdílely s chudými a hladovými. Pracovník se musel věnovat svému úkolu s veškerou svou dovedností, ale zároveň také s nezbytnými ctnostmi, zejména s pokorou, trpělivostí a láskou, čímž přispíval k míru a řádu společného života a „podporoval uspořádání bratrstva“.

Práce se v žádném případě neměla dělat ve spěchu nebo pod tlakem, a dokonce ani v důsledku nějaké formy duchovního nutkání. Nepřipouštěl se ani soutěživý duch, protože měl skrytý vztah k chtivosti a násilí. Odsuzovala se i nadměrná práce. Pracovníci se povzbuzovali k tomu, aby se ujímali rozmanitých úkolů, aby se vyhnuli posedlosti a připoutanosti. Svou práci měli vždy provádět ve stálém, klidném rytmu, protože, jak řekl jeden ze starších: „Nejsme povoláni k práci, abychom vynikali nebo abychom byli jako svět; ale abychom ho překonávali v řádu, v jednotě, v míru a v dobrých dílech – dílech, jež jsou opravdu ctnostná a člověku užitečná v tomto životě.“ A k tomu dodal: „Všechna práce a všechny věci udělané v církvi pro jejich vlastní užitek by měly být udělané přesně a dobře, ale prostě a bez zbytečnosti. Všechny věci by měly být udělány v souladu s jejich řádem a použitím.“ Proto, jak říká E. D. Andrews, „[shakerskými] vesnicemi pronikala atmosféra usedlosti a pohody, jako by byli součástí samotné krajiny“.

Odbytá a chvatná řemeslná práce se odsuzovala jako „světská“ a nehodná lidí, kteří žijí posvátným životem. Jednou, když měl někdo vizi v tom smyslu, že mosazné kulovité kliky u dveří jsou neužitečné a „světské“, nějaký bratr strávil drahý čas tím, že všechny mosazné kliky odstranil a vyměnil je za dřevěné.

Tento stav myslí, který spočíval v podstatě v oddanosti pravdě, nám více osvětlí některé průpovědi Matky Ann a jiná „shakerská kázáníčka“. Věc je dokonalá a člověk je dokonalý, pokud jsou tím, čím mají být. Absolutní bezchybnost je nemožná a shakeri neměli žádné nerealistické sny o nejvyšší dokonalosti. Ale velmi realisticky usilovali o to, aby udělali věci takové, jaké by měly být, takže dobře sloužily svému účelu. Ve všech věcech usilovali o pravdu a kladli důraz na to, aby byly prostě jen *samy sebou*.

„Bud' přirozený,“ říká nám jedna z jejich zásad, „ubohý diamant je lepší než nějaká imitace.“ „Netrap se tím, že nemáš žádné velké ctnosti. Bůh udělal milión stébel trávy, kde udělal jeden strom.“ „Bud' pravdomluvný; vyhýbej se přehánění; jestliže myslíš míle, řekni míle, a jestliže myslíš jedna, řekni jedna, nikoli tucet.“ „Všechno, co je skutečně užitečné, je ctnostné, i když to tak nejprve nevypadá.“ Někdy nám jednoduché shakerské maximy připomínají maximy Williama Blakea. Například tuto: „Řád je vytváření krásy, je to první nebeský zákon a ochrana duší.“ Nebo zejména tuto: „*Každá síla vyvíjí nějakou formu.*“

Když se nad těmito výroky zamyslíme, zjistíme, že je v nich hluboká moudrost. Dosvědčují správnost úsudku a rozumnost vize, které pomáhají vysvětlit základy shakerského řemesla: základem všeho je kvazimystický pocit bytí a reality, který je ve zkratce vyjádřen v prosté zásadě, která přes všechnu svou formální nedokonalost odráží něco z velkých náboženských filozofií všech dob: „*Vlastností univerza je upřímnost.*“

Shakeri přišli do Kentucky a usadili se v Pleasant Hill, „nejvyšší větvi stromu“ a „vrcholu Kentucky“, v roce 1806. Byla to skutečně přívětivá, zvlněná zemědělská krajina, asi míli od hluboké zalesněné rokle řeky Kentucky. Komunitu tvořili rekruti z New Yorku, New Jersey, Pensylvánie a Virginie. Později přicházeli členové z Evropy, včetně velké kolonie Švédů, kteří se usadili ve West Lot House. V prvních dnech, když přežili obvyklé pronásledování, postavili vzkvétající malé město s dílnami kolem tří hlavních „rodin“ a Společenského domu. John Dunlavy, jeden z prvních představených Pleasant Hill, měl podle E. D. Andrewse „jasnější představu o náboženském komunismu než jakýkoli jiný shakerský autor“. Psal o „jednotném dědictví“ a společném životě shakerů a explicitně je srovnával s katolickým monasticismem. Pro mnichy měl jisté pochopení, protože „projevovali větší svatost než církev obecně“ a osvobodili se z manželských pout. Za jejich slabost však pokládal závislost na slibu místo na „samotném svědomí“ a spoléhání se na almužny a milodary, jež vedlo k tomu, že byli „pod patronátem veřejného schválení a veřejné autority“, zatímco shakeri byli vyvrheli. Je téměř jisté, že Dunlavy musel něco vědět o první kolonii trapistů, která asi v té době vznikla jen padesát mil od Pleasant Hill v okrese Nelson. Na rozdíl od pronásledovaných shakerů byli trapisté obklopeni malou katolickou kolonií, která je přijímala a starala se o ně, ale přesto brzy Kentucky opustili, přesunuli se do Illinois a poté se vrátili do Francie. Do Kentucky přišli znovu až v roce 1848, aby tu vybudovali Getsemanské opatství.

V občanské válce (zvláště před a po bitvě u Perryville, na podzim 1863 nedaleko odtud) byli shakeři z Pleasant Hill obtěžováni a drancováni vojáky obou stran. Po válce začal počet shakerů klesat a v průmyslovém boomu na konci devatenáctého století duchovní a sociální zápal shakerů postupně vyhasl. Protože neuzavírali manželství, neměli děti, které by zajistily přetrvávání komunity. Adoptovali sice několik sirotků, ale ne všichni z nich se rozhodli pro život shakerů. Dvacet let po občanské válce se přestali v Pleasant Hill registrovat noví obyvatelé a rodinné domy se začaly zavírat.

Jak se jejich komunita zmenšovala, někteří její členové odcházeli, aby posílili jiné komunity na východě. Společnost v Pleasant Hill byla oficiálně rozpuštěna v roce 1910. V Pleasant Hill zůstalo několik posledních shakerů, kteří tam vedli malou školu. Poslední z kolonie v Pleasant Hill, sestra Mary Settlesová, která pocházela z Louisville, zemřela roku 1923. Po čtyřicet let sloužily budovy jiným účelům nebo byly opuštěny, ale dnes se začínají restaurovat a otevírat veřejnosti.

Po svém odchodu začali být tito kdysi tak očerňovaní nevinní lidé společností litováni, milováni a idealizováni. Lidé v Kentucky příliš pozdě poznali mimořádný význam duchovního fenoménu, který vzkvétal v jejich středu. Dnes se obecně uznává, že shakeři představovali jedinečný a originální příspěvek americké kultuře – ale bude to chtít víc než nostalgii a sentiment, aby došlo k oživení jejich jedinečného spojení „vědy, náboženství a inspirace“, které nám zbývá jako mysteriózní a fascinující „znamení“ pro naši dobu.